

Betreft: Advies Algemene nabestaandenwet
Referentie: LCR/TK/19-0024/AA/PvL

Geachte dames en heren,

De Landelijke Cliëntenraad (LCR) heeft, naar aanleiding van de initiatiefnota van de leden Omtzigt en Bruins, een werkgroep ingesteld om ervaringskennis op te halen bij personen die een partner hebben verloren. Met het versoberen van de Algemene Nabestaandenwet, zijn we nagegaan wat de (financiële) gevolgen zijn voor burgers die onderdeel zijn van de beroepsbevolking. Daarnaast heeft de Raad zich gebogen over de discussie rond het nabestaandenpensioen.

Wij onderschrijven de analyse van Omtzigt en Bruins; dat er belangrijke gaten zijn gevallen in ons stelsel voor wat betreft het nabestaandenpensioen. Wij zien terugtrekkende bewegingen op alle pijlers van het nabestaandenpensioen. De zogeheten eerste pijler betreft de Algemene nabestaandenwet. Deze is belangrijk versoberd. Voorheen (tot 1996) had iedere nabestaande recht op deze uitkering waarbij ook sprake was van een halfwezenpensioen. Voor mensen die nu nabestaande worden, geen kinderen onder de 18 jaar hebben en voor minder dan 45% arbeidsongeschikt zijn, is er geen recht op ANW. Hierbij was het uitgangspunt dat mensen zelf een regeling moeten treffen voor hun partner ter bescherming van inkomensverlies bij overlijden. Dat kan deels bijvoorbeeld via secundaire arbeidsvoorwaarden bij de werkgever (tweede pijler) of via een zelf af te sluiten pensioenverzekering (derde pijler).

Echter, ook deze pensioengebonden regelingen zijn aan erosie onderhevig, zoals de leden Omtzigt en Bruins constateren. Tenslotte zijn er ook verzekeringen direct af te sluiten bij verzekeraars. Echter hier gelden ook de marktregels wat maakt dat niet alle risico's goed te verzekeren zijn en waardoor de dekking zeer kan verschillen.

Ook minister Koolmees ziet dat er gaten zijn ontstaan in de mogelijkheden om inkomensverlies bij het overlijden van de partner te verzekeren. Voor uw beraadslaging willen we u een aantal ervaringen voorleggen van cliënten die recentelijk dagelijks de gevolgen van het overlijden van hun partner ervaren.

In de bijlage is de integrale casebeschrijving opgenomen. In de tekst citeren we enkele relevante passages. De casussen zijn geanonimiseerd. Wij willen onze respondenten bedanken voor hun moed om hun casus ten behoeve van de publieke zaak met ons te delen.

Met deze ervaringskennis geven we u een aantal aandachtspunten mee voor de discussie.

We vragen u een aantal urgente zaken op korte termijn te regelen en met de vergrijzing op komst doen we u ook enkele suggesties voor de lange termijn.

Punten die we u mee willen geven:

1. Reële verlofregeling om praktische zaken na overlijden te kunnen regelen;
2. Inkomenszelfstandigheid – leidt dit tot zelfredzaamheid?
3. Bij overlijden van de partner heeft de zorg voor de kinderen effect op de beschikbare arbeidstijd;
4. Adequate voorlichting en hulp voor weduwen, weduwnaars en wezen;
5. Goede communicatie over de inkomensgevolgen na het overlijden van de partner, zodat tijdig voorzieningen kunnen worden getroffen;
6. Praktische handleiding om de gevolgen van het overlijden van de partner voor de dienstverlening van de overheid goed te regelen;
7. Collectieve basisvoorziening met spaarmogelijkheid voor alle burgers ongeacht de arbeidsrelatie.

We gaan kort in op elk van deze punten en sluiten af met aanbevelingen voor de korte en langere termijn.

1 Reële verlofregeling om praktische zaken na overlijden te kunnen regelen.

Momenteel bestaat er geen wettelijk recht op verlof na verlies van een naaste. Dit wordt soms per CAO geregeld maar soms ook helemaal niet. Dat verlofregelingen in sommige gevallen niet toereikend zijn is ook al eerder opgemerkt door de Nederlandse Federatie van Kankerpatiënten organisaties (NFK, d.d. 1 mei 2019).

Marjolein: "Op mijn 36e werd ik weduwe, onze kinderen waren toen 4 en 6 jaar. Het leven staat stil, er was ook zorg over hoe het financieel moest en dat voelde heel beangstigend. Alle verantwoordelijkheid rustte in één keer alleen nog op mijn schouders. Ik voelde paniek".

Babette: "Thuisgekomen uit Frankrijk volgde een langere periode tussen overlijden en uitvaart dan normaal. Een lichaam terughalen naar Nederland vergt veel administratieve handelingen en thuis mag je ook nog niets definitief bespreken of reserveren omdat het lichaam nog niet in Nederland is. Een chaotisch geheel. Ik had geluk met een begripvolle werkgever. Die gaf mij alle tijd voor het regelen van de uitvaart én daarna nog een week vrij omdat het nog schoolvakantie was en ik onze dochter niet alleen thuis wilde laten. Anderhalve week na de uitvaart ging onze dochter mee op een schoolproject en zat ik weer achter mijn bureau. Met een sterk verminderd concentratievermogen en ontzettend moe".

Wij geven u in overweging om minimaal het aantal dagen aan te houden zoals genoemd in de Wet op de lijkbezorging artikel 16, waarin een termijn van uiterlijk 6 dagen wordt genoemd.

U heeft in een eerdere discussie over het geboorteverlof aangegeven geen voorstander te zijn van een wettelijke regeling. Wij geven u in overweging uw adviesaanvraag aan de STAR uit te breiden met de vraag over de wenselijkheid van een rouwverlof en de eventuele uitbreiding van het zorgverlof. Door het niet regelen van het rouwverlof komen zeker verzorgers van kankerpatiënten extra in de knel. Het rouwverlof kan een gedeeltelijke tegemoetkoming zijn.

2 Inkomenszelfstandigheid – leidt dit tot zelfredzaamheid?

Uit recent onderzoek van het CBS blijkt dat de economische zelfstandigheid van jonge moeders toeneemt ten opzichte van tien jaar geleden (Herbers en Portegijs, 2018). In de studie worden een aantal ontwikkelingen genoemd die ook van belang zijn voor burgers die een partner verliezen. Bij een van de belangrijkste aandnames voor aanpassing van de Anw zet het CBS inmiddels vraagtekens; *economische zelfstandigheid van vrouwen leidt niet in alle gevallen tot economische zelfredzaamheid..*

Het CBS (2019) wijst op de mogelijke oorzaken van deze effecten dat moeders minder bereid zijn om economisch in te leveren.

Volgens het CBS heeft het niks met niet willen te maken, maar met niet kunnen. Hiervoor noemt het CBS de volgende ontwikkelingen als reden:

- Er is een groeiende economische onzekerheid als gevolg van flexibilisering van de arbeidsmarkt.
- De groeiende werk- en inkomensonzekerheid dwingt jonge stellen economische risico's meer te spreiden met als gevolg een gelijkere inkomensverdeling tussen man en vrouw.
- Stijgende huizenprijzen, strengere inkomenseisen die banken stellen voor het verstrekken van een hypotheek en de rentedragende studielening maakt dat veel jonge stellen niet de keuze hebben om hun werkuren te verminderen.
- De economische ongelijkheid verschilt per leeftijdscohort. Bij oudere stellen is de economische ongelijkheid groter dan bij jongere stellen.

Wanda: "Na zijn overlijden moest er van alles geregeld worden en merkte ik dat ik wel heel erg moe was. Ook financieel gezien maakte ik me grote zorgen. Het inkomen van mijn man was weggefallen en ik ben zelf zzp'er. Het vervelende was dat het me, door mijn oververmoeidheid, niet lukte om genoeg eigen inkomen te generen".

Jess: "Doordat we gescheiden zijn en ik gelukkig wel een redelijk inkomen had kreeg ik geen Anw uitkering. De SVB gaf aan dat ik "pure pech" heb. Mooi is dat! Mijn (financiële) situatie was er op berekend dat ik € 750,- (netto) partneralimentatie kreeg en dat wij beiden € 150,- in de maand op de kinderrekening stortten voor alle uitgaven voor de kinderen. Daarnaast werkte ik 36 uur in de week. Waarbij ik op de dagen dat de kinderen bij mij waren onder schooltijd kon werken en de dagen dat ze bij papa waren ik minimaal 9 uur werkte, verspreid over 7 dagen. Na zijn overlijden moest ik minder gaan werken".

Bovengenoemde factoren bepalen ook het speelveld voor (echt)paren die hun partner verliezen. De meeste huishoudens zijn ingericht op twee inkomens en dat betekent dat als één van de inkomens wegvalt de overgebleven partner per definitie een inkomensprobleem heeft. Hierbij zit een verhouding tussen het arbeidsinkomen en het kostenniveau. Hoe hoger het inkomen, hoe hoger doorgaans het kostenniveau.

3 Bij overlijden van de partner heeft de zorg voor de kinderen effect op de beschikbare arbeidstijd.

Los van het wegvallen van het inkomen van de partner bij overlijden kunnen ook de zorgtaken niet langer worden gedeeld. In de regel heeft dit effect op de beschikbare arbeidstijd en daarmee het inkomen. De Algemene nabestaandenwet en het wezenpensioen waren er juist op gericht om de inkomenseffecten tijdelijk op te vangen.

Iedereen die met het overlijden van een partner wordt geconfronteerd heeft in **alle** gevallen tijd nodig om het huishouden aan te passen aan de nieuwe situatie:

- a. Het uitgavenpatroon moet worden aangepast aan het nieuwe inkomen en het arbeid/zorg arrangement.
- b. Kosten moeten worden gesaneerd en de juridische status moet worden aangepast van gehuwd/samenwonend naar alleenstaand.

Jess: "Na het overlijden van mijn man moest ik minder gaan werken om de zorg voor de kinderen te kunnen behappen en mezelf niet voorbij te lopen. Rouw heeft tijd nodig en vreet energie. Je kinderen ineens naar de opvang brengen terwijl ze daar nog nooit geweest waren doe je niet, zeker niet na het verlies van één van hun ouders. Kinderen willen dan vertrouwde mensen om zich heen, mij dus".

Marjolein: "Sinds januari 2019 werk ik bij een bedrijf van een vriend, simpel administratief werk tijdens schooluren. Dit werk is niet te vergelijken met het werk wat ik voorheen deed en het salaris is dan ook de helft van vroeger. Gelukkig heb ik daarnaast nog aanvullende Anw. Het probleem waar ik tegenaan loop: Mijn inkomen naast mijn volledige Anw is € 9.000,- bruto per jaar. Opvang van onze twee kinderen tijdens de zeven weken vakantie per jaar kost € 1.050,-! Dit is niet op te brengen. Ik ben nog steeds op zoek naar een oplossing voor de opvang van mijn kinderen tijdens de vakanties".

4 Adequate voorlichting en hulp voor weduwen/weduwnaars en wezen.

Alle casussen en gesprekken in ons netwerk onderschrijven de klacht dat er geen handleiding of checklist bestaat die de nabestaanden ondersteunt om hun financiële zaken met de overheid en of andere instanties te regelen. Veel nabestaanden verkeren, zeker de eerste periode, in shock.

In Nederland is er geen vergoeding voor rouwverwerking, therapie of coaching. Dat betekent dat voor de begeleiding bij rouw een andere klacht/diagnose moet worden omschreven die wel voor vergoeding in aanmerking komt (bijvoorbeeld depressie of PTSS). Het ligt voor de hand dat bij deze ingrijpende levensgebeurtenis een vorm van slachtofferhulp beschikbaar is. De Onafhankelijke Clientondersteuner zou hierin een verwijfsfunctie moeten hebben. Het vroegtijdig aanbieden van hulp kan veel onnodige fouten met overheidsinstanties, pensioenfondsen en verzekeraars voorkomen. Bijna alle slachtoffers hebben te maken met navorderingen en naheffingen van de belastingdienst. Een goede coaching van slachtofferhulp door iemand die ervaring heeft met dit soort zaken kan veel leed en stress voorkomen en weduwen en weduwnaars helpen hun leven weer op orde te krijgen. Uit onder andere de studie 'Weten is nog geen doen. Een realistisch perspectief op zelfredzaamheid' (2017) van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid weten we dat als gevolg van stress het doen vermogen belangrijk kan afnemen en het stellen van doelen, in actie komen en volhouden geen vanzelfsprekendheid is. Er is alle reden om aan te nemen dat bij een ingrijpende levensgebeurtenis het doen vermogen even ondersteund moet worden.

5 Goede communicatie over de inkomensgevolgen na het overlijden van de partner, zodat tijdig voorzieningen kunnen worden getroffen.

Wij geven u in overweging om samen met ervaringsdeskundigen klantreizen te ondernemen in de dienstverlening van SVB, gemeenten en Belastingdienst om zo de dienstverlening en voorlichting te verbeteren.

Babette: "Na ruim drie jaar volgde een nieuwe schok. Een naheffing van de Belastingdienst. Het jaar na overlijden was als verzamelinkomen alleen gekeken naar het salaris uit werk. En waren de nabestaandenpensioenen niet meegenomen. Die vallen in lagere belastingschijven dan het salaris maar na optelling van salaris en nabestaandenpensioen geldt voor het verzamelinkomen de daardoor ontstane hogere schijf. Dat extra inkomen vanuit een nabestaandenfonds kan je dus duur komen te staan".

6 Praktische handleiding om de gevolgen van het overlijden van de partner voor de dienstverlening van de overheid goed te regelen;

Er is behoefte aan een praktische handleiding en checklist om te kunnen voldoen aan de formele eisen om de juridische status van (echt)paar naar alleenstaande na overlijden van de partner praktisch en goed te regelen. Veel nabestaanden krijgen te maken met een afnemend gezinsinkomen, maar soms een stijgend persoonlijk inkomen.

Babette: "Thuisgekomen van mijn werk begon dan het andere werk; overzicht zien te krijgen in alle administratieve rompslomp. Niemand die je daarmee helpt. Geen checklist die je kunt volgen."

Doenvermogen en zelf organisatie van sociale zekerheid

De financiële problemen zoals hierboven beschreven hebben te maken met een veelheid van oorzaken. In de bijlage hebben we vier casussen opgenomen die hiervoor een mooi voorbeeld vormen. Enerzijds betreft het de gebrekkig voorlichting, gebrekkige routing door de regels en verplichtingen, anderzijds een tijdelijk afnemend doen vermogen. Daarnaast is een belangrijke factor het soms lastig te ordenen leven zelf. Zoals blijkt uit de casussen in de bijlage is de levensloop van burgers steeds minder in de vorm: even opleiding volgen, dan gekwalificeerd de arbeidsmarkt op.

Een mooi stabiel arbeidspatroon met goede secundaire arbeidsvoorwaarden en een mooi dekkend verzekeringspakket die je vrijwaart van alle onheil. In het echte leven worden mensen ziek, hebben wisselende inkomsten, gaan scheiden en krijgen met allerlei zaken in de levensloop te maken die ertoe leidt dat ze geen spaarzaam en geordend leven leiden. Als de overheid zijn hoop vestigt om burgers zelf voorzieningen voor een nabestaanden pensioen te laten organiseren, komt zij bedrogen uit. Diegene die het niet echt nodig hebben, hebben de beste voorzieningen. Diegene die minder kansen hebben in de maatschappij en getroffen wordt door pech eindigen met het slechtste arrangement. Het wijzen van burgers op hun eigen verantwoordelijkheid is retorisch. Het is daarom een welbegrepen eigenbelang om burgers te ondersteunen om zich door deze levensgebeurtenissen heen te slaan zonder al te veel economische schade.

7 Een verplichte collectieve spaarmogelijkheid/verzekering voor overlijden en transitie van de financiële huishouding voor alle burgers ongeacht de arbeidsrelatie.

Er is één zekerheid, overlijden doen we allemaal.

Het CBS (2018) heeft in een aantal gezondheidsstatistieken laten zien dat de kansverdeling niet gelijk is. Mensen met een lagere opleiding en alleenstaanden overlijden eerder en hebben in veel gevallen minder gezonde levensjaren. De dood is dus een lot dat ons allemaal treft, echter het moment van overlijden wordt door gebeurtenissen in de levensloop bepaald.

Nu zien we dat voor veel mensen de begrafenis toch als een verrassing komt. Niet zelden draait bijvoorbeeld de gemeente op voor de begrafenis kosten als er geen middelen aanwezig zijn. Wij vinden dit een onwenselijke situatie omdat dit in de regel voor iedere burger een te voorziene gebeurtenis is.

De LCR meent dat er een verplichte collectieve spaarmogelijkheid/verzekering moet komen om de kosten van overlijden en de transitie van de financiële huishouding na een overlijden te kunnen financieren. Bij het bereiken van een collectief aangehouden of geblokkeerd spaartegoed zijn burgers in beginsel voor een gedeelte zelfredzaam.¹

In de afgelopen jaren is genoegzaam gebleken dat het niet voor iedereen mogelijk is om hiervoor geld opzij te zetten. Ook al lukt het wel om te sparen dan is het lastig om dit kapitaal gedurende de levensloop vast te houden. Wij stellen daarom voor om een collectieve volks-/spaarverzekering af te sluiten en tot een bepaalde hoogte een tegoed op te bouwen. Het verzekeringsdeel is nodig voor de opbouwfase. Immers, in de opbouwfase is het spaartegoed te gering om de kosten te kunnen dekken. Naarmate het spaardoel wordt bereikt neemt de behoefte aan het solidaire deel af omdat iemand over voldoende kapitaal beschikt. In beginsel moet het stelsel vrijheidsgraden kennen om de hoogte van de dekking te variëren voor het te lopen risico. De dekking en het vermogen om kapitaal opzij te zetten is tenslotte niet voor iedereen gelijk.

De uitwerking van een dergelijke volksverzekering zou zich kunnen lenen voor een publiek/privaat arrangement. We starten graag de discussie over hoe de sociale zekerheid weer aansluiting kan vinden bij de doelstelling waarvoor het ontwikkeld is.

¹ Denk hierbij aan een tegoed bij de sociale verzekeringsbank of een escrow regeling.

Het helpen van mensen die inkomensschade leiden als gevolg van een levensgebeurtenis; ongeacht hun arbeidssituatie en medische gesteldheid. Wij krijgen steeds meer klachten van ervaringsdeskundigen dat het stelsel en de huidige geboden oplossingen niet meer voldoen.

Jess: ". Het was voor mijn partner door zijn chronische ziekte een dure aangelegenheid om een overlijdensrisicoverzekering af te sluiten. Dit hoorde ik pas achteraf en volgens mij is hij hierin niet goed voorgelicht. Na overlijden bleek de dekking nihil".

Babette: "Er was geen overlijdensrisicoverzekering voor mijn man. De premie hiervoor was voor ons niet op te brengen. Reden? Hij had een paar jaar eerder een klein hartinfarct gehad. Zelfredzaamheid is dus niet voor iedereen weggelegd".

Aanbevelingen van de Landelijke Cliëntenraad

Op korte termijn

- Reële verlofregeling na overlijden, voor werk en studie. Uitbreiding van de adviesaanvraag hierover aan de STAR;
- Adequate voorlichting en hulp beschikbaar voor weduwen/weduwenaars en wezen. Denk hierbij aan een praktische doorverwijsfunctie van Onafhankelijk Cliëntondersteuners naar slachtofferhulp;
- Goede communicatie over de inkomensgevolgen na het overlijden van de partner zodat tijdig voorzieningen kunnen worden getroffen;
- Praktische handleiding om de gevolgen van het overlijden van de partner voor de dienstverlening van de overheid goed te regelen – de LCR geeft u in overweging om samen met de SVB, gemeenten en de Belastingdienst klantreizen te ondernemen met ervaringsdeskundigen om de dienstverlening op korte termijn praktisch te verbeteren.

Op langere termijn

- In Nederland is kinderopvang arbeid gerelateerd. Uit de ervaringsgegevens blijkt dat weduwen en weduwnaren extra benadeeld worden voor de kosten van kinderopvang. Deze voorziening zou uit de begroting onderwijs volledig publiek moeten worden gefinancierd;
- Een verplichte collectieve spaarmogelijkheid/verzekering voor overlijden en transitie van het financiële huishouden voor alle burgers ongeacht arbeidsrelatie

Graag gaan wij met u in overleg of beantwoorden wij uw eventuele vragen naar aanleiding van onze brief.

Met vriendelijke groet,

Amma Asante

Voorzitter

Samenstelling Landelijke Cliëntenraad

- **Landelijke cliëntenorganisaties:** Vakcentrale voor Professionals/ Christelijk Nationaal Vakverbond (VCP/CNV), Ieder(in) (2 zetels voor het netwerk voor mensen met een beperking of chronische ziekte), KBO-PCOB (Samen sterker voor ouderen), Federatie Nederlandse Vakbeweging (FNV). Vertegenwoordiger organisaties van Minderheden (SMN, IOT), MIND Landelijk Platform Psychische Gezondheid.
- **Vertegenwoordigers van cliëntenraden:** cliëntenraden SVB en UWV.
- **Vertegenwoordigers van de gemeentelijke cliëntenparticipatie:** Mobility, cliëntenraden G4, vertegenwoordiger dak- en thuislozen.

Na het overlijden van je partner - praktijkvoorbeelden

Casus 1 Wanda

Mijn man was ernstig ziek en na een half jaar in het ziekenhuis is hij overleden. Dat half jaar heeft op mij een zware wissel getrokken. We leefden van crisis naar crisis en van operatie naar operatie. Zo werd ik ineens, veel te jong, weduwe.

Mijn man was altijd mijn grote steun en toeverlaat en heeft tot het laatst toe voor mij willen zorgen. Zelfs toen dit eigenlijk niet meer mogelijk was. Ik was behoorlijk aan het einde van mijn Latijn. Vooral omdat ik zelf een beperking heb waardoor mijn draagkracht minder is. Samen hadden wij het goed. Door zijn ziekte was mijn man al jaren thuis en waren we er qua inkomen al op achteruit gegaan.

Na zijn overlijden moest er van alles geregeld worden en merkte ik dat ik wel heel erg moe was. Ook financieel gezien maakte ik me grote zorgen. Het inkomen van mijn man was weggefallen en ik ben zelf ZZP'er. Het vervelende was dat het me, door mijn oververmoeidheid, niet lukte om genoeg eigen inkomen te generen. Ook met behulp van een coach van het ondernemersplatform, kreeg ik het met name lichamelijk niet voor elkaar. Uiteindelijk kwam ik via de huisarts bij de cardioloog terecht. Die constateerde een pompfunctie van 14%. De stress was me allemaal toch teveel geweest.

Ik klopte aan bij SVB. Na een keuring bij UWV waarbij ik voor meer dan 45% werd afgekeurd ontving ik met terugwerkende kracht een Anw uitkering. Tien maanden na het overlijden van mijn man. Dit leidde tot een probleem met de Belastingdienst omdat ik het gehele bedrag aan Anw over 2016 in 2017 heb ontvangen. Daarmee werd het verzamelinkomen in dat jaar te hoog voor het recht op zorgtoeslag. Die zou ik daarom dan ook terug moeten betalen. Hiertegen heb ik bezwaar ingediend maar daar heb ik nu in 2019 nog geen antwoord op ontvangen.

Ik ben blij met de Anw en dat ik ernaast nog een klein beetje kan werken. Dat is een positieve noot in het verdrietige land van rouw.

Casus 2 Jess

In november 2014 zijn mijn man en ik gescheiden. We kozen voor co-ouderschap voor onze dochters (toen 7 en 5 jaar). Gelukkig kon ik in de buurt een woning huren en uiteindelijk kopen met hulp van mijn ouders zodat de kinderen in dezelfde buurt en op dezelfde school konden blijven. Mijn partner kon in het ouderlijk huis blijven wonen. Het was voor hem door zijn chronische ziekte een dure aangelegenheid om een overlijdensrisicoverzekering af te sluiten. Dit hoorde ik pas achteraf en volgens mij is hij hierin niet goed voorgelicht. Tijdens ons huwelijk was alles perfect geregeld voor ons beiden voor het geval er iets met één van ons zou gebeuren.

Op 30 december 2015 is mijn ex-partner overleden na een zeer kort ziekbed. De ziekte die hij had speelde hierbij geen enkele rol. Omdat onze kinderen minderjarig waren kreeg ik de volledige ouderlijke macht en werd ik degene die hun nalatenschap moest regelen/beheren. Hierbij kwam aan het licht dat mijn ex-man geen testament had en dat zijn overlijdensrisicoverzekering nihil was. Ik bleef achter met twee zielsverdrietige kinderen, twee woningen, twee inboedels en mijn eigen verdriet. Ik verloor mijn beste maatje en de vader van mijn kinderen met wie ik hen samen groot zou brengen. Mijn ex-partner had geen uitvaartverzekering. Die kosten kwamen daarmee voor rekening van zijn kinderen, oftewel mij.

Omdat hij slecht verzekerd was heb ik ervoor gekozen om met onze kinderen in zijn woning te gaan wonen en deze te kopen met goedkeuring van de rechter. Mijn eigen woning heb ik verkocht, anders zouden de kinderen overblijven met een schuld. De woningmarkt was toen helaas niet zo rooskleurig dus ik heb het huis onder de hypotheekwaarde moeten verkopen.

Doordat we gescheiden zijn en ik gelukkig wel een redelijk inkomen had kreeg ik geen Anw uitkering. De SVB gaf aan dat ik "pure pech" heb. Mooi is dat!

Mijn (financiële) situatie was er op berekend dat ik € 750,- (netto) partneralimentatie kreeg en dat wij beiden € 150,- in de maand op de kinderrekening stortten voor alle uitgaven voor de kinderen. Daarnaast werkte ik 36 uur in de week. Waarbij ik op de dagen dat de kinderen bij mij waren onder schooltijd kon werken en de dagen dat ze bij papa waren ik minimaal 9 uur werkte, verspreid over 7 dagen. Na zijn overlijden moest ik minder gaan werken (maximaal 20 uur is haalbaar) om de zorg voor de kinderen te kunnen behappen en mezelf niet voorbij te lopen. Rouw heeft tijd nodig en vreet energie. Je kinderen ineens naar de opvang brengen terwijl ze daar nog nooit geweest waren doe je niet, zeker niet na het verlies van één van hun ouders. Kinderen willen dan vertrouwde mensen om zich heen, mij dus.

In de vakanties probeer ik mijn werk zoveel mogelijk te doen op dagen dat ik opvang kan regelen. Een hele opgave om die te vinden. Gelukkig heb ik inmiddels een erg fijne werkgever die flexibel is en begrip heeft voor mijn situatie.

En dan heb ik het sporten nog niet benoemd. Zes keer in de week naar trainingen rijden en op zaterdag jezelf in tweeën proberen te splitsen als ze allebei hun wedstrijden hebben. Natuurlijk kan ik ervoor kiezen om ze niet te laten sporten maar het is volgens mij niet goed om het leven van mijn kinderen na het verlies nog verder te veranderen. Eén van de allerbelangrijkste personen in hun leven is weggevallen en dus doe ik mijn best om ervoor te zorgen dat alle andere aspecten in hun leven wel blijven bestaan.

Nadat mijn ex-man overleed zijn de kosten alleen maar hoger geworden en wat binnenkomt alleen maar minder. Regelmatig rijst bij mij de vraag waarom er geen (financieel) vangnet is voor ouders die in een situatie zitten zoals ik. Niemand heeft hiervoor gekozen of had dit kunnen voorzien.

Casus 3 Marjolein

Op mijn 36e werd ik weduwe, onze kinderen waren toen 4 en 6 jaar. Het leven staat stil. Er was zorg, ook over hoe het financieel moest en dat voelde heel beangstigend. Alle verantwoordelijkheid rustte in één keer alleen nog op mijn schouders. Ik voelde paniek.

Ons inkomen samen was in de goede tijd ongeveer € 6.800,- bruto per maand.

Mijn man zorgde als ZZP'er voor het hoofdinkomen. Totdat hij ziek werd werkte ik ook. In de zorg, 28 uur per week. Ik had toen een goed basisinkomen van € 2.700,-

Tijdens de ziekte van mijn man werkte ik ongeveer 15/20 uur per week en niet meer in de zorg. Dat lukte uiteindelijk niet meer, ik was ziekgemeld en deed gedeeltelijk vervangend werk. Onze kinderen gingen naar de naschoolse opvang. Na schooltijd en tussen mijn werk door gingen wij naar mijn man. Hij woonde door zijn ziekte niet meer thuis – hij had NAH (niet aangeboren hersenletsel) en was halfzijdig verlamd. Voor de Belastingdienst gold dat één ouder nu niet meer werkte en daardoor hadden wij geen recht op kinderopvang toeslag.

Twee weken na het overlijden van mijn man zat ik alweer achter mijn bureau. Daarnaast ontving ik een aanvullende Anw. Dit heb ik vijf maanden volgehouden maar toen ging het niet meer. Waar was ik mee bezig. De jonge kinderen hadden mij hard nodig en ik had tijd nodig om mijn zaken op de rit te krijgen. Na twee jaar van angst en zorg moest er nu een veilige en goede thuisbasis komen. Als ik zou stoppen met werken kwam ik in aanmerking voor volledige Anw en had ik geen opvang nodig.

Voor de kinderen werd gestart met een hulptraject. Na het verlies van hun vader was hun angst om mij ook te verliezen enorm. Gelukkig kon dit deels worden gefinancierd met behulp van een PGB want rouwverwerking bij kinderen valt niet onder de zorgverzekering en van alleen Anw is 75 euro per uur voor mij onbetaalbaar.

Toen de kinderen weer enigszins op de rit stonden moest ik nog met mezelf aan de slag; wie ben ik, wat wil ik, wat kan ik. Een opleiding/omscholing kon ik niet betalen. Hoe kon ik voldoende inkomen genereren voor ons gezien? Studie en werk zonder kinderopvang was geen optie en kinderopvang betalen kon ik niet.

Sinds januari 2019 werk ik bij een bedrijf van een vriend, simpel administratief werk tijdens schooluren. Dit werk is niet te vergelijken met het werk wat ik voorheen deed en het salaris is dan ook de helft van vroeger. Gelukkig heb ik daarnaast nog aanvullende ANW. Het probleem waar ik tegenaan loop: Mijn inkomen naast mijn volledige ANW is € 9.000,-bruto per jaar. De reguliere kinderopvang rekent voor opvang tijdens de vakanties niet € 7,45 tot 7,80 per uur maar € 9,80 per uur.

Opvang van twee kinderen gedurende zeven weken vakantie per jaar kost € 1.050,- ! Dat is niet op te brengen. Ik ben nog steeds opzoek naar een oplossing voor de opvang van mijn kinderen tijdens de vakanties.

Altijd alles alleen moeten doen is zwaar. Zeker met daarbij ook nog het verdriet en gemis door het verlies. Mijn kinderen hadden en hebben mij nog heel hard nodig. Zonder de (aanvullende) Anw had ik volledig moeten gaan werken en had ik er niet voor hen kunnen zijn. Het verlies van hun vader heeft enorme impact en zij hebben mij hard nodig. Ik ben daarom dankbaar voor onze levensverzekering en de Anw. Die laatste is absoluut geen vetpot maar heel noodzakelijk voor nabestaanden met jonge kinderen.

Casus 4 Babette

Tijdens onze zomervakantie in Frankrijk in 2015 overleed mijn man plotseling aan hartfalen. Onze dochter (16) en ik (47) kregen geen tijd om na te denken. Het geregeld en overleven werd gelijk in gang gezet. De wet en regelgeving in Frankrijk is anders dan in Nederland. De ANWB werd ingeschakeld voor repatriëring van mijn man, ons en de auto met vouwwagen. Die laatste moesten we binnen twee dagen reisklaar maken. Hoe we dat regelden en waar we dan moesten slapen was ons probleem. Er werd geen hulp geboden en er was geen tijd meer voor mijn dochter om haar vader nog te zien. Wij vlogen terug op zondag, mijn man volgde woensdag.

Thuisgekomen volgde een langere periode tussen overlijden en uitvaart dan normaal. Een lichaam terughalen naar Nederland vergt veel administratieve handelingen en thuis mag je ook nog niets definitief bespreken of reserveren omdat het lichaam nog niet in Nederland is. Een chaotisch geheel. Ik had geluk met een begripvolle werkgever. Die gaf mij alle tijd voor het regelen van de uitvaart én daarna nog een week vrij omdat het nog schoolvakantie was en ik onze dochter niet alleen thuis wilde laten. Anderhalve week na de uitvaart ging onze dochter mee op een schoolproject en zat ik weer achter mijn bureau. Met een sterk verminderd concentratievermogen en ontzettend moe.

Na mijn werk op kantoor begon dan thuis het andere werk; overzicht zien te krijgen in alle administratieve zaken. Niemand die je daarmee helpt. Geen checklist die je kunt volgen. Zelfs medewerkers van een afdeling nabestaanden van organisaties waren niet altijd even empatisch; "Ja mevrouw, dat kunt u nu wel van ons vragen maar hoe weten we nu zeker dat u de weduwe bent van.....?" En hup, daar moest weer een kopie van de akte van overlijden naartoe. Waarna dan veelvuldig volgde "Deze is in het Frans, heeft u ook een Nederlandse vertaling?" Het omzetten van de en/of rekeningen op één naam was ook een traject van ruim een jaar. Nog twee jaar kregen we post op naam van 'De erven van'. Pas toen ik, door financiële noodzaak, was verhuisd lukte het om stukken op mijn eigen naam te krijgen.

Ander vervelend incident; bij de afdeling burgerzaken van de gemeente kregen wij de vraag waarom er geen toestemmingsformulier van de vader was voor de aanvraag van onze dochters nieuwe ID-bewijs. Ik legde zwiingend de akte van overlijden op de balie. We waren inmiddels voorbereid. Maar raar blijft het, want in hun eigen administratie is toch echt zichtbaar dat de vader is overleden.

Na vier maanden bleek rouwondersteuning gewenst voor onze dochter. Met ingang van januari 2015 was de Jeugdwet in werking getreden. Daardoor moet een jongere onder de 18 voor GGZ zaken naar de gemeente. In november 2015 was dit binnen onze gemeente nog niet helemaal op orde qua kennis en uitvoering. Of ons kind dan maar 'even aan de keukentafel kon komen vertellen wat er precies was gebeurd'. Dan zouden we uiterlijk acht weken daarna van hen horen of zij wel/geen hulp nodig had. Onze gemeente bleek geen contract te hebben afgesloten met de enige praktijk voor rouwbegeleiding aan jongeren in onze regio. Ik besloot niet af te wachten, heb het ministerie van VWS gebeld en kreeg het advies hiervoor een PGB te regelen, dat heb ik gedaan.

Er was geen overlijdensrisicoverzekering voor mijn man. De premie hiervoor was voor ons niet op te brengen. Reden? Hij had een paar jaar eerder een klein hartinfarct gehad. Zelfredzaamheid is dus niet voor iedereen weggelegd.

Nabestaandenpensioen via zijn werk was er gelukkig wel. Waarbij we te maken hebben met drie pensioenfondsen en drie verschillende jaarbedragen. Eén van de fondsen wilde onze uitkering afkopen. De brief daarover was dwingend qua tekst maar ik zag al snel dat de afkoopsom veel te laag was. Volgens het CBS was de levensverwachting van vrouwen op dat moment 84 jaar en de berekening van de afkoop kwam uit op een eindleeftijd van 65 jaar. Dus tekende ik bezwaar aan namens mijzelf én onze dochter. Dat pensioenfonds betaalt mij nu alsnog levenslang een klein bedrag per maand uit.

Nabestaandenpensioenen voor jongeren zijn ook niet uniform. Het ene fonds keert uit tot het 21e levensjaar en het andere tot het 27e levensjaar. In beide gevallen alleen te ontvangen als een voltijdsopleiding wordt gevolgd. En zónder onderbreking. Dus een jaar ertussenuit is niet mogelijk, dan vervalt je recht op nabestaandenpensioen volledig. Uitvallen door rouw of depressie na verlies kan je als jongere op dit vlak dus duur komen te staan.

Na ruim drie jaar volgde een nieuwe schok. Een naheffing van de Belastingdienst. Het jaar na overlijden was als verzamelinkomen alleen gekeken naar het salaris uit werk. En waren de nabestaanden-pensioenen niet meegenomen. Die vallen in lagere belastingschijven dan het salaris maar voor het verzamelinkomen geldt de hoogste schijf. Dat extra inkomen vanuit een nabestaandenfonds kan dus nare onvoorziene gevolgen hebben. Een maand later volgde nog een naheffing, ditmaal voor teveel ontvangen Kindgebonden Budget in 2016. Een totaalbedrag van 4000 euro. Niet zomaar voorhanden en dus stress en slapeloze nachten. Het ergste hiervan vond ik dat dit voorkomen had kunnen worden. Als ofwel de pensioenfondsen ofwel de Belastingdienst mij hierover op voorhand had geïnformeerd was dit niet gebeurd. Bijvoorbeeld door aan te bieden een schatting vooraf te doen en vooruit maandelijks belasting te betalen.